

ЯЛГАВАРЛАН ГАДУУРХАЛТААС АНГИД БАЙХ ЭРХИЙН ХЭРЭГЖИЛТ

Монгол Улс “Жендерийн эрх тэгш байдлын тухай”, “Гэрч хохирогчийг хамгаалах тухай” хуулиудыг баталж, жендерийн шууд болон шууд бус ялгаварлан гадуурхалтыг хуулиар хориглосон. Мөн “Гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх тухай” хуулийн шинэчилсэн найруулгыг УИХ-д өргөн мэдүүлж, “Гэмт хэргийн тухай” хуулийн төсөлд ялгаварлан гадуурхсан үйлдлийг гэмт хэрэгт тооцохоор тусгаад байгаа зэргийг иргэний нийгмийн байгууллагууд сайшаан дэмжиж байна. Үүний зэрэгцээ Засгийн газар Үйл ажиллагааны

төлөвлөгөөндөө ялгаварлан гадуурхалттай тэмцэх механизмыг судлах, энэ асуудлаар хууль санаачлахаар тусгасан нь сайшаалтай. Мөн түүнчлэн 2008 оны УИХ-ын сонгуулиар 3 эмэгтэй гишүүн сонгогдсон бол 2012 оны сонгуулиар 11 эмэгтэй УИХ-д сонгогдсон нь шийдвэр гаргах дээд түвшинд эмэгтэйчүүдийн оролцоог бодитой нэмэгдүүлсэн ахиц юм. Хэдийгээр дээр дурьдсан дэвшилтэй алхмуудыг авч хэрэгжүүлж байгаа ч ялгаварлан гадуурхалт түгээмэл байсаар байна.

Иргэдийн хувьд дараах шинжээр ялгаварлагдсаар байна:

- Нас
- Хүйс
- Бэлгийн чиг баримжаа
- Хөгжлийн бэрхшээл
- Үзэл бодол
- Гадаад төрх байдал
- Нийгмийн гарал

ТУЛГАМДАЖ БҮЙ АСУУДАЛ

Монгол Улс ялгаварлан гадуурхалтын эсрэг бие даасан хуульгүй, хуулийн төсөл боловсруулах ажил ч эхлээгүй. Жендерийн тэгш байдлын тухай хуулиар жендерийн ялгаварлан гадуурхалтыг хориглосон ч хуулийн сурталчилгаа хангалттай бус. Бодит амьдрал дээр нас, хүйс, гадаад төрх байдлаар ялгаварлан гадуурхах явдал түгээмэл гардаг.

Ялгаварлан гадуурхалтын бодит хохирлыг тооцдоггүй, гомдол гаргах үр дүнтэй механизм байхгүй, одоогийн механизм үр нөлөө багатай. Хүний эрхийн чиглэлээр НҮБ-ын хүний эрхийн механизм аас өгсөн зөвлөмжүүдийг нэгдсэн бодлогоор төлөвлөдөггүй, төсөвгүй зэргээс хэрэгжих боломжгүй болж байна.

КЭЙС, БАРИМТ, ТАЙЛБАР

Хөдөлмөрийн зах зээл дээр шинээр нээгдэж байгаа хоёр ажлын байр тутмын нэг нь насаар, гурван ажлын байр тутмын нэг нь хүйсээр ялгаварлаж байна.

“Монголын мянганы сан”-д ажилладаг эмэгтэй 2013 онд Хүний эрхийн Үндэсний Комисс /ХЭҮК/-т хандан өөрийг нь ажлын байран дахь бэлгийн дарамтад оруулсан төслийн захирал Б-ийн эсрэг гомдол гаргасан байна. Шалгалтаар Б нь гурван удаагийн үйлдлээр тухайн эмэгтэйг бэлгийн дарамтанд оруулсан болохыг тогтоожээ. ХЭҮК-оос албан шаардлага хүргүүлж, үр дүнд нь 2013 оны 04 сард 13/81 тоот тушаал гарган төслийн захирал Б-д үндсэн цалинг гурван сарын хугацаатай 10 хувиар бууруулах хэмжээний хариуцлага л тооцсон байна.

Гүйцэтгэх засаглал, орон нутгийн шийдвэр гаргах түвшинд эмэгтэйчүүдийн оролцоо мэдэгдэхүйц нэмэгдээгүй.

Охид эмэгтэйчүүдийг ялгаварлан гадуурхах, үл хайхрах байдал олон нийтийн дунд хэвээр байна. ЗГ-ын олон хүүхэд төрүүлэхийг дэмжих бодлогын үр дүнд төрөлт нэмэгдэж байгаа нь сайн талтай ч цэцэрлэг хүртээмжгүйн улмаас залуу эмэгтэйчүүд гэртээ сууж, ажил хөдөлмөр эрхлэх боломжгүй болж байна. Мөн хөдлөх, үл хөдлөх хөрөнгө бүртгүүлэхэд эрэгтэйн нэр дээр бүртгэх явдал нийтлэг байгаагаас эмэгтэйчүүдийн хөрөнгөө барьцаалан зээл авах, эдийн засгийн амьдралд оролцох боломжийг хаасаар байна.

Хөдөлмөрийн насны буюу нөхөн үржихүйн насны эмэгтэйчүүдийн эдийн засгийн оролцоо 2013 онд 59,4% байсан бол 2014 онд 57.3% болж буурсан байна.

Сэлэнгэ аймгийн Зүүнхараа сумын иргэн Д хэлэхдээ "... би нөхрөөсөө салсан, 2 хүүхдээ ганцаараа өсгөх болсон, дээр нь миний нуруу өвддөг хуучтай. Нас маань 40 гарсан тул ажил олддоггүй, Дэлхийн Зөн олон улсын байгууллагын тусламжтайгаар тахиа, туулай тэжээж, амьжиргаагаа залгуулдаг. Өвөл болж байна, тахианы саравч барих гэсэн ч "барьцаагүй" гээд банкнаас зээл олддоггүй. Ганц байгаа хөрөнгө болох газар маань салсан нөхрийн нэр дээр бүртгэлтэй учир зээлийн барьцаанд тавих боломжгүй..."

Эмэгтэйчүүд зөвхөн биеэ үнэлдэг гэсэн сөрөг ойлголт нийгэмд тогтсон. Монгол Улсад биеэ үнэлэхийг хориглодог бөгөөд биеэ үнэлсэн этгээдэд л зөвхөн захиргааны хариуцлага хүлээлгэж байна.

Садар самуун явдалтай тэмцэх тухай хуулийн 4.1-д "биеэ үнэлэхийг хориглоно", 13.2.1-д "энэ хуулийн 4.1... зөрчсөн бол биеэ үнэлж олсон орлогыг нь хурааж, 14-30 хоногийн хугацаагаар баривчлах" гэж заасан.

МОНГОЛЫН ХҮНИЙ ЭРХИЙН ТБЬ-УУДЫН ФОРУМААС ДАРААХ ЗӨВЛӨМЖИЙГ САНАЛ БОЛГОЖ БАЙНА:

1. Төрийн бодлогын тогтвортой байдлыг хангах хөгжлийн урт хугацааны бодлого, төлөвлөлттэй болох.
2. Одоо өргөн баригдаад байгаа "Гэр бүлийн тухай", "Гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх тухай", "Хөдөлмөрийн тухай", "Гэмт хэргийн тухай" зэрэг өргөн барьсан хуулийн төслүүдийн хүний эрхийн нөхцөл байдлыг дээрдүүлсэн зохицуулалтыг дордуулахгүйгээр, яаралтай батлах.
3. Ойрын хугацаанд "Бүх төрлийн ялгаварлан гадуурхалттай тэмцэх тухай" бие даасан хуультай болох, ялгаварлан гадуурхагдсан тухай гомдол гаргах, эрхээ сэргээлгэх боломжтой, хүртээмжтэй механизмыг бий болгох, хуулийн төслийг боловсруулах явцад иргэдийн бодитой оролцоог хангах.
4. Бүх төрлийн ялгаварлан гадуурхалттай тэмцэх, урьдчилан сэргийлэх үйл ажиллагаанд төсөв санхүүжилтийг хангалттай төсөвлөх.
5. Охид, эмэгтэйчүүдийг ялгаварлах, дорд үзэх хандлагыг арилгах хүрээнд олон нийтэд чиглэсэн үр дүнтэй, тогтмол нөлөөллийн үйл ажиллагаа явуулах.
6. Иргэдийг үзэл бодлоор нь ялгаварлан ажлаас халах, ажилд авах үзэгдлийг халах, үүнийг "Төрийн албаны тухай" хуульд заан баталгаажуулах, хяналт тавьж хариуцлага тооцох.